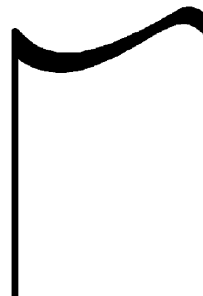

کهن چینی آمده است در دومین سال زمامداری امپراتور یونگ وی از سلسله تانگ، هیأتی از اعراب مسلمان در سال ۳۱ق / ۶۵۱م از راه دریا به چین رسیدند و در کانتون پیاده شدند و از طریق خشکی به پایتخت این کشور، شانگ آن (سیان کنونی) وارد شدند.

روابط تجاری بین چین و دولت اسلام افزایش یافت. ابتدا مال التجاره‌ها از مسیر دریا حمل می‌شد، اما زمانی که کاشغر بخشی از دولت اسلام گردید، راه زمینی مورد استفاده قرار گرفت. بیشتر بازرگانان مسلمان، معمولاً از عربستان و ایران می‌آمدند. مسلمانان چین طبقه بازرگانان توانگر را تشکیل می‌دادند که مبادلات بین‌المللی داشتند و چون تجارت چین به آنها نیاز داشت، از حرمت بسیاری برخوردار بودند.

در حکومت مغول (۱۳۶۸-۱۲۷۹م)، نفوذ مسلمانان چین به چنان اعتلایی رسید که بسیاری از مورخان، سلسله یوان را مسلمان می‌پنداشتند. مسلمانان در ایام زمامداری دودمان منچو (۱۹۱۱-۱۶۴۴م) نزدیک به سیصد سال دورانی آکنده از بی‌رحمی و آزار را از سر گذراندند. این امر به قیامهای مسلمانان در سده نوزدهم و استقرار حکومت‌های مسلمان در ینان، کانسو و ترکستان انجامید. همه این دولتها با تحمل تلفات گسترده انسانی برای مسلمانان، از میان برداشته شدند.

تاریخ و فرهنگ اسلامی

درخشش دوباره مسلمانان در شهر پکن

دکتر وانگ جیان پینگ

محقق مؤسسه ادیان آکادمی

علوم اجتماعی چین - پکن

ترجمه رایزنی فرهنگی ایران - پکن

مقدمه

اسلام از دوراه تجاری وارد چین شد؛ ابتدا از راه آبی و در سالهای بعد از طریق خاکی. در منابع

با رسیدن سده بیستم میلادی، توده مسلمانان در اشتیاقی فزاینده به انهدام رژیم منچو، از انقلاب ۱۹۱۱م میلونها چینی به رهبری سون یات سن حمایت کردند. در فاصله سالهای ۱۹۱۱ تا ۱۹۴۹م اسلام شاهد حیات دوباره خود در چین بود و مسلمانان به جایگاه والای گذشته خود دست یافتند، ولی با استقرار حکومت کمونیستی در سال ۱۹۴۹م، نوع جدیدی از صدمه و آزار بر ضد مسلمانان آغاز شد؛ مساجد و مدارس مسلمانان بسته شدند و علما به قتل رسیدند یا زندانی گشتند. پیش از تأسیس حکومت کمونیستی، ۴۲۰۰۰ مسجد به همراه تعدادی مدارس اسلامی در این کشور موجود بود. تنها در کاشغر، شهر پر جمعیت مسلمانان در ترکستان خاوری ۴۰۰ مسجد وجود داشت.

در ناحیه خودمختار سین کیانگ و استان شانگهای که یک چهارم کل سرزمین چین را دربر می‌گیرد اکثریت مطلق جمعیت را مسلمانان تشکیل می‌دهند. در ناحیه خودمختار نینگسیا هویی، استان کانسو و ناحیه خودمختار مغولستان ۲۵ درصد جمعیت را مسلمانان تشکیل می‌دهند. ۱۲ درصد کل جمعیت یک میلیارد و سیصد میلیون نفری کشور چین را مسلمانان تشکیل می‌دهند. از این رو جمعیت مسلمانان این کشور بیش از ۱۵۰ میلیون نفر

می‌باشند و بعد از هند که در آن ۲۲۰ میلیون نفر مسلمان سکونت دارند بزرگ‌ترین اقلیت مسلمان در جهان در چین زندگی می‌کنند.

به رغم همه فشارها علیه مسلمانان آنها توانسته‌اند سنتهای دینی و نهاد خانواده را مطابق با ارزشهای اسلامی حفظ نمایند. بعد از مرگ مائو در سال ۱۹۷۶م و اعطای آزادیهای نسبی دینی، مسلمانان چین موفق شدند مراکز اسلامی مانند مساجد و مدارس دینی را گسترش دهند و تعداد زیادی مؤسسات اجتماعی را به وجود آورند و دوباره در صحنه اجتماعی این کشور پهناور ظهور نمایند.

شهر پکن پایتخت چین، مرکز سیاسی، نظامی، مالی، فرهنگی و آموزشی این کشور نیز محسوب می‌شود. این شهر با تاریخی بیش از ۲۵۰۰ سال به دلیل داشتن آثار تاریخی فراوانی همچون شهر ممنوعه، معبد آسمانی، دیوار بزرگ، آرامگاههای امپراتوران سلسله مینگ (Ming) و بسیاری از آثار تاریخی، فرهنگی و مذهبی آیینهای بودیسم، تائوئیسم، اسلام و مسیحیت که از دیرباز در چین همزیستی مسالمت‌آمیزی داشته‌اند، برجسته و مشهور است.

اسلام و مسلمانان در پکن

اجداد مسلمانان پکن اغلب سربازان،

بازرگانان، مقامات و هنرمندانی بودند که در قرن دهم از آسیای مرکزی، پارس (ایران) و مناطق عربی راهی چین شدند و با طولانی شدن دوران اقامت آنان در این سرزمین و ازدواج آنان با زنان چینی، به تدریج اسلام و جامعه اسلامی در این شهر امپراتوری رواج و گسترش یافت.

۱- آمارنگاری مسلمانان پکن

آمار سرشماری جمعیت سال ۲۰۰۱ م چین نشان می‌دهد که در پکن ۳۰۰ هزار مسلمان سکونت دارند که ۲۵۰ هزار نفر از آنان از مسلمانان «خویی» هستند و ۵۰ هزار نفر دیگر را گروه‌های قومی همچون «اویغور»^۱، قزاق، قرقیز، ازبک، سالار، تاجیک، «دونگ شیانگ» و «بائون» تشکیل می‌دهند. البته این رقم مهاجران مسلمان «خویی» را نیز که از سالیان پیش در پکن ساکن شده، ولی به دلیل نداشتن مجوز اقامت رسمی به عنوان ساکنان دائمی پایتخت چین محسوب نمی‌شوند دربر می‌گیرد.^۲

در تقسیمات منطقه‌ای شهر پکن دو منطقه

۱- بر اساس اظهارات دانشجویان اویغور دانشگاه زبانهای خارجی پکن، در پایتخت چین ۱۰ هزار اویغور زندگی می‌کنند که شامل مهاجران اویغور نیز می‌گردد.

۲- مصاحبه نویسنده با یانگ جی مین، روحانی و معاون انجمن اسلامی پکن، مسجد دونگ سی، بعد از ظهر ۱۳ ژوئن ۲۰۰۲ م. سایت اینترنتی کمیته امور اقلیتهای شهر پکن تعداد جمعیت مسلمانان خویی در سال ۲۰۰۰ م در این شهر را ۲۳۶۰۰ نفر و آمار جمعیت اویغورها را ۳۰۰۰ نفر اعلام کرده است.

پکن پایتخت سلسله‌های یوان (Yuan) (مغول) «مینگ» و «چینگ» بوده و در آن دوران بسیاری از سربازان مسلمان پاسداری از پایتخت امپراتوری را برعهده داشتند و در امتداد دیوار بزرگ چین در اردوگاههای مختلف نظامی مستقر بودند و به تدریج همین اردوگاه‌نشینان مسلمان، جوامع اولیه نژاد مسلمان «خویی» (Hui) را تشکیل دادند. «خویی‌ها» بزرگ‌ترین اقلیت مسلمان چین هستند که بیشتر در مناطق خودمختار «خویی نینگ شیا» و «سین کیانگ» سکونت دارند. از همان دوران اولیه سکونت «خویی‌ها» در تاریخ پکن نقش مهمی ایفا می‌کردند، به گونه‌ای که امروز در مرکز پایتخت چین شمار زیادی مسجد به چشم می‌خورد که مرکز فعالیت و حضور مسلمانان اعم از مقامهای دولتی، بازرگانی، خادمان و دیگر قشرهای مختلف بوده و هست.

در واقع رواج دین اسلام در پکن را باید مدیون همین مساجد و جوامع و گروههای اسلامی دانست که به تدریج با فعالیتهای عبادی،

در واقع رواج دین اسلام در پکن را باید مدیون همین مساجد و جوامع و گروههای اسلامی دانست که به تدریج با فعالیتهای عبادی،

خودمختار «خویی» مسلمان وجود دارد که نخستین آن منطقه «خویی چانگ اینگ» (Chang Ying) در ناحیه «چائویانگ» (Chao Yang) و دیگری منطقه «خویی یوجیاوو» (Yu Jiawn) در ناحیه «تونگ جو» (Tong Zhov) می‌باشد.^۱

جمعیت مسلمانان پکن کمتر از ۳ درصد جمعیت ۱۲ میلیونی این شهر را تشکیل داده و ۶۰ درصد از جمعیت اقلیتهای پایتخت را به خود اختصاص داده‌اند. بیشتر مسلمانان پکن (۹/۹۹ درصد) سنی مذهب و پیرو مکتب «حنفی» می‌باشند.^۲ اکثریت آنان طرفدار گروه «قدیم» (گروه سنتی) بوده و اقلیتی نیز از پیروان جنبش «اخوان» هستند که بر اصلاح و لغو بسیاری از اعمال غیر اسلامی برگرفته از فرهنگ چین تأکید دارند. تعداد اندکی از مسلمانان پکن نیز پیرو فرقه صوفیه «جهریه» می‌باشند که غالباً در مراسم مذهبی خود اذکار و آیات قرآن را با صدای بلند می‌خوانند. با این وصف تمامی این دسته‌ها و گروههای مسلمان با هم همزیستی مسالمت‌آمیز و برابری دارند، و آغاز ماه مبارک رمضان و پایان آن و اقامه نماز عید را بر اساس تقویم اعلام شده انجمن اسلامی چین به جای می‌آورند.^۳

همچنین طبق آمار در سال ۱۹۹۰م دو هزار و ۴۲۶ مسلمان از اقلیتهای اویغور، قزاق، ازبک، تاجیک، تاتار، قرقیز، سالار، دونگ شیانگ و

بائوآن در مناطق مختلف شهر پکن سکونت داشته‌اند.^۴ جمعیت این گروهها بر اساس سرشماری سال ۲۰۰۰م به چهار هزار و ۱۶۹ نفر افزایش یافته است.^۵

با در نظر گرفتن شمار زیادی از مسلمانان مهاجری که در پکن زندگی می‌کنند، ولی نام آنان در آمار رسمی گنجانده نشده است جمعیت مسلمانان ساکن پکن در دهه گذشته در این شهر سیر صعودی داشته است. بنابر این رقم ۳۰۰/۰۰۰ مسلمان در پکن دور از واقعیت نمی‌تواند باشد.

اغلب مسلمانان پکن را کارگران، کشاورزان، هنرمندان، تاجران، روشنفکران، مقامات و تولیدکنندگان صنایع دستی، دستفروشان، مهندسان و نیروی کار یدی تشکیل می‌دهند و

- ۱ - «خوجن خوا» مسلمانان خویی در چین، اینگ چوان، خانه انتشارات خلق نینگ شیا، ۱۹۹۳م، ص ۱۹.
- ۲ - پنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی مسلمانان خویی و اسلام در پکن، پکن، ۱۹۹۶م، ص ۱۴.
- ۳ - مصاحبه با آخوند «یانگ» در انجمن اسلامی پکن، مسجد دونگ سی، سوم مه ۲۰۰۳م؛ پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خویی در پکن، پکن، ۲۰۰۱م، ص ۶۵.
- ۴ - رجوع شود به: پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خویی در پکن، ص ۵۴.
- ۵ - داده‌های سرشماری جمعیت پکن، سال ۲۰۰۰م، همان منبع، ص ۳۵-۱۶.

(zhuang)، آنوای (Anwai)، دونگ چنگ، بی‌گویان (Bei gouyan)، دی وای (De wai)، شی چنگ، های دیان، هوانگ چون (Huang cun)، داشینگ (Daxing)، می‌یون و چنگ گوان (Gheng guan) در خلال دو دهه گذشته به صورت اساسی بازسازی شده‌اند. تقریباً تمامی سیستمهای حرارتی، تهویه هوا و برق آنان مورد مرمت و بازسازی قرار گرفته است.^۴

۳- روحانی (آخوند) در جوامع مسلمانان

بیش از ۱۴۰ روحانی (معلم مذهبی - آخوند) به عنوان امام و خطیب در ۷۲ مسجد شهر پکن انجام وظیفه می‌کنند که حدود ۹۰ نفر از آنان جوان هستند. وظیفه اصلی این خطیبان و روحانیان تشریح مسائل مذهبی و دینی برای مسلمانانی است که در مساجد پایتخت چین

حدود چهار هزار و ۶۰۰ نفر مسلمان نیز در بخشهای خدمات شهری، مهندسی، معلمی، پزشکی، تخصصی، خبرنگاری، نویسندگی، هنرپیشگی و دیگر مشاغل دولتی اشتغال به کار دارند که اگر رقم صاحبان شرکتهای خصوصی، کارکنان بخشهای خدماتی، کارگران، کشاورزان، کارکنان دولتی و... نیز به آنان افزوده شود، جمعیت آنان به ۱۲ هزار تن می‌رسد.^۱

۲- پراکندگی مساجد شهر پکن

بر اساس آمار ارائه شده از سوی انجمن اسلامی پکن و برخی منابع دیگر و پژوهشهای صورت گرفته^۲ مجموعاً ۷۲ باب مسجد در پکن و حومه آن وجود دارد که نیمی از آنها در شهر پکن و بقیه در حاشیه و حومه شهر پراکنده هستند. هر مسجد را می‌توان مرکز و محور یک جامعه (محلّه) اسلامی، متشکل از تعدادی از خانواده‌های مسلمان و ساکنان مسلمان محسوب کرد.^۳ برخی از مساجد بزرگ دارای سالنهای (نمازخانه) مجزای بزرگی مخصوص زنان و مردان هستند؛ به ویژه مساجدی همچون مسجد «نیوجیه»، «چانگ اینگ»، «تونگ جو» و «یی جیاوو» که نمازخانه‌های بزرگ جداگانه برای مردان و زنان نمازگزار دارند. بیشتر مساجد پکن پس از دهه ۱۹۸۰م مورد مرمت قرار گرفته و بعضی دیگر مانند مسجد ارلی جوانگ (Erlǐ

۱- همان، ص ۴۳۹-۴۲۰. این آمار همچنین بر اساس مشاهدات شخصی نگارنده در محلّه اسلامی پکن از ژانویه ۲۰۰۰ تا اکتبر ۲۰۰۲م به دست آمده است.

۲- در مجموعه مقالات پنگ نیان تعداد مساجد پکن ۶۸ باب و در آمار انجمن اسلامی پکن ۷۲ باب ذکر شده است.

۳- مصاحبه با آخوند «یانگ» معاون انجمن اسلامی پکن، مسجد دونگ سی، ۱۳ ژوئن ۲۰۰۲م.

۴- پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خوبی در پکن، ص ۵۵، ۵۶ و ۶۵.

حضور می‌یابند.^۱

همچنین حدود ۶۶ نفر از این روحانیان و امامان مساجد عضو گنگره ملی خلق و کمیته‌های کنفرانس مشورتی بخشها و نواحی مختلف شهر پکن هستند که به عنوان اعضای دائمی این ارگانها خدمت می‌کنند.^۲

از ۹۰ روحانی جوان، ۷۰ نفر به عنوان امام در مساجد پکن فعالیت می‌کنند و درصد آخوندهای جوان نسبت به کل روحانیان ۶۳/۶ درصد می‌باشد. شماری از آنان در لیگ جوانان پکن، کمیته کنفرانس مشورتی سیاسی خلق و گنگره ملی خلق حضور دارند و چند تن از آنان جزء معاونان انجمنهای اسلامی محلی هستند و برخی نیز در رشته الهیات و معارف اسلامی در کشورهای دیگر تحصیل کرده‌اند.

روحانیان اصولاً کارکرد و نقشهای اجتماعی و شغلی همچون امام جماعت، سازمان‌دهنده و برگزارکننده مراسم مذهبی، ازدواج شرعی، مراسم تدفین، خدمات روزمره و آموزش اسلامی در حوزه‌ها و مدارس اسلامی را برعهده دارند. تفسیر قوانین و احکام اسلام، میانجیگری در منازعات و مناقشات مسلمانان نیز از دیگر وظایف آنان محسوب می‌شود.

هر جامعه اسلامی دارای یک هیأت مدیره و به اصطلاح کمیته مدیریت مسجد است که زیر نظر یک رئیس اداره می‌شود و چند نفر از افراد

مؤمن و سالمند نیز عضو آن هستند. این کمیته امور اجرایی مسجد چون گردآوری کمکهای مالی برای حفاظت از مسجد و آموزش اسلامی، انتخاب امام، تعمیر مسجد و امور روزمره و معمول آن را برعهده دارد.

مدیر کمیته یا رئیس هیأت مدیره و اعضای آن بر اساس رأی مسلمانان محله برگزیده می‌شوند. در گذشته، انتخاب این مدیر بیشتر به روش سنتی و به صورت موروثی انجام می‌شد، اما اکنون به صورت مشاوره‌ای و رأی‌گیری در میان اکثریت اعضای جامعه اسلامی و به شیوه‌ای دموکراتیک انتخاب می‌گردند.

خصوصیات مذهبی مسلمانان خویی

پکن یک کلانشهر بزرگ و پویا و با ویژگیهای یک شهر غیر مذهبی و لائیک است و این مسئله باعث شده است تا مسلمانان برای حفظ و حراست از سنتهای مذهبی و دینی خود در این جوامع که از سوی فرهنگ غالب چینی محاصره شده است، با مشکلات فراوان مواجه شوند.

با این حال، بیشتر مسلمانان خویی عقیده و باورهای دینی خود را حفظ کرده و به رغم فشارهای ناشی از مادی‌گرایی و نوگرایی در چین

۱- همان، ص ۵۷-۴۵.

۲- پنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی مسلمانان خویی و اسلام در پکن، ص ۳۰۴.

پس از اجرای سیاست درهای باز و اصلاحات طی دو دهه گذشته، حیات دینی خویش را تداوم بخشیده‌اند.

مسلمانان پکن به واقع به دلیل عواملی چون برخورداری از سنن اسلامی قوی و میراث تاریخی مسلمانان خوئی و سیاستهای ویژه دولت در برخورد با اقلیتهای مسلمان و ارتباط با جوامع اسلامی داخلی و جهان اسلام، توانسته‌اند همچون گذشته اعتقادات خود را بدون وقفه حفظ کرده، به اصول و احکام اسلامی در زندگی خود پایبند باشند.

۱- اهتمام به برگزاری نماز جماعت و سایر مراسم مذهبی^۱

در ۷۱ مسجد موجود در شهر پکن عموماً مسلمانان برای برگزاری نماز جماعت حضور پیدا می‌کنند و شمار آنان در روزهای جمعه افزایش می‌یابد.

اگر چه بسیاری از این افراد را سالمندان تشکیل می‌دهند، یا بسیاری از مسلمانان در خانه‌های خود نماز به جای می‌آورند و یا در کارخانه‌ها کار می‌کنند و یا منازل آنان با مساجد فاصله زیادی دارد و مشکلاتی برای آنان جهت حضور در مساجد ایجاد می‌کند، اما به هر حال سعی می‌کنند تا در حد امکان در مساجد حاضر شوند، یا حداقل به هنگام اعیاد و جشنهای

اسلامی و مذهبی حتی شده یک نفر از هر خانواده در مساجد حضور پیدا کنند.

وضعیت در ایام فرخنده اسلامی چون عید فطر و قربان از این هم بهتر است و غالباً بیش از ۲۰ هزار نفر مسلمان داخلی و خارجی در این روزها برای برگزاری نماز در مسجد «دونگ سی»، «شیاپو» و «نیوجیه» گرد هم می‌آیند و از مسلمانان در این ایام پذیرایی می‌شود. به همین دلیل در این مواقع که جمعیت حاضر در این مساجد زیاد است، مهمانی چای و یا استقبال و پذیرایی به جای ضیافتهای رسمی ویژه اعیاد برگزار می‌شود که علت آن فضای محدود و فقدان گنجایش کافی در مساجد است. با این وصف جشنها و اعیاد اسلامی بیانگر روح و واقعیت اسلام و حاوی اعتقادات مسلمانان پکن است. مسلمانان پکن همچون بسیاری از مسلمانان دیگر نقاط جهان جشنها و اعیاد اسلامی چون ولادت پیامبر اکرم ﷺ را با ارزش و مهم می‌شمارند و در این ایام معمولاً به خواندن قرآن مجید می‌پردازند و این مناسبتها را بخش مهمی از زندگی خود می‌دانند. به علاوه در ایامی چون روز ولادت پیامبر اکرم ﷺ آنها

۱- رقم ۷۱ شامل مسجد خبی اینگ در بخش چانگ پینگ که امام جماعت ندارد و مسلمانان برای نماز به این مسجد رجوع نمی‌کنند، نمی‌شود. این مسجد تنها در اعیاد اسلامی مراسم ضیافت برپا می‌کند.

قرآن را به زبان عربی می‌خوانند و ضمن ذبح گوسفند و گاو به خاطر گرامیداشت این روز، داستان زندگی پیامبر را از زبان آخوندها می‌شنوند.^۱

اعتقادات مسلمانان پکن موجب گردیده است که به رغم مشکلاتی چون بازسازی شهر و مرمت‌خانه‌ها و مساجد، باز هم تا حد امکان چنین مراسمی را برگزار نمایند.

در چنین اعیادی مسلمانانی خوبی نماز به جا آورده، قرآن تلاوت کرده، زکات پرداخته، به فقرا و نیازمندان صدقه می‌دهند. گرفتن روزه در ماه رمضان (نهمین ماه از تقویم اسلامی) حتی برای دانشجویان و محصلان مسلمان از اهمیت زیادی برخوردار است و جوانان سعی دارند تا به رغم فشار درس و کار، قواعد و مقررات مذهبی از جمله روزه گرفتن در ماه شریف رمضان را رعایت نمایند. حتی پیرمردان و کسانی که دارای مشکلات جسمانی هستند نیز در ماه رمضان روزه می‌گیرند.

از دیگر ویژگیها و اعمال مذهبی مسلمانان پکن، مشرف شدن به زیارت خانه خدا در مکه است. سالیان بسیاری است که انجمن اسلامی شهر پکن کاروانهای حج را سازماندهی کرده، افراد واجد شرایط را به مکه اعزام می‌کند. سالانه بیش از ۲۰۰ مسلمان^۲ از پایتخت چین در یک دهه گذشته به زیارت خانه خدا نایل آمده‌اند که

بسیاری از آنان تاجر، مهندس، استاد دانشگاه و پزشک بوده‌اند. با این اوضاع می‌توان دریافت که بسیاری از مسلمانان پکن همچون گذشته به زندگی اسلامی خود در پرتو تعالیم قرآن ادامه می‌دهند و پنج وعده نماز را که ستون دین است، همه روزه به جای می‌آورند.

۲- آداب و رسوم و گذران زندگی مسلمانان خوبی

تعداد زیادی از کلمات و واژه‌های عربی و فارسی از زمانهای دور به زبان مسلمانان چینی راه یافته، در گفت و گوهای آنان رایج است و مسلمانان پکن نیز از آنها استفاده می‌کنند.

برای نمونه مسلمانان اغلب از واژه‌هایی چون «نیت» (به معنای قصد)، دوزخ (جهنم)، ابلیس (شیطان)، صفات، نصیب، دشمن و میت استفاده می‌کنند. همچنین مسلمانان در گفته‌های خود از واژه‌هایی که در مکاتب و آیینهای چون بودیسم، کنفوسیوس و تائوئیسم استفاده می‌شود، بهره می‌گیرند و در گفتار روزمره خود کلمات زیادی که ریشه پارسی و عربی دارد، بر

۱- پنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی مسلمانان خوبی و اسلام در پکن، ص ۳۰۴.

۲- مصاحبه با برخی مقامهای انجمن اسلامی چین، مارس ۲۰۰۲م، پکن؛ پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خوبی در پکن، ص ۶۱.

زبان می‌آورند^۱.

بسیاری از خویی‌ها در مسجد نیوجیه از لغات چینی که با زبان عربی و فارسی آمیخته است، در مکالمات روزمره خود استفاده می‌کنند^۲. این مسئله باعث شده است تا زبان این مسلمانان تا اندازه‌ای با دیگر جمعیت نژاد «هان» در چین متفاوت باشد^۳.

مسلمانان به واسطه آداب و رسوم خاص زندگی همچون برگزاری مراسم ازدواج، نوع خوراک و مراسم تدفین از دیگران بازشناخته می‌شوند. آنان از خوردن گوشت خوک پرهیز می‌کنند و حتی از شنیدن نام این حیوان تنفر دارند. آنان گوشت حلال مصرف می‌کنند که بر اساس آیات قرآن و احکام اسلامی خوردن آن مجاز اعلام شده است.

مسلمانان پکن همچنین در زندگی خود احکام اسلامی را مراعات می‌کنند و در هنگام ازدواج صیغه عقد یا نکاح را آخوند برای آنان اجرا می‌کند. به هنگام جاری شدن صیغه عقد، خانواده زوجین و امام یا روحانی مسجد حضور دارند^۴. مراسم تدفین و خاکسپاری مردگان نیز طبق قواعد دین اسلام انجام می‌شود و جنازه مسلمانان همچون کشورهای دیگر پس از تکفین و خواندن نماز میت به خاک سپرده می‌شود. مسلمانان همچنین مراسم یادبود و شب هفت و... را نیز بر اساس آداب اسلامی انجام می‌دهند

و با برپایی مراسمی از حضار پذیرایی می‌کنند. گذاشتن کلاه سفید برای مردان همانند کلاهی که حجاج بر سر می‌کنند و داشتن حجاب از جمله استفاده از روسری و مقنعه در میان بسیاری از زنان مسلمان رواج دارد. مسلمانان نوشابه‌های الکلی نمی‌نوشند و حتی شمار زیادی از آنها سیگار هم نمی‌کشند. این مسلمانان باور خاصی به اسلام دارند و اجازه نمی‌دهند تا فرهنگ چینی در اعتقادات آنان رخنه کند.

معیشت محله‌های مسلمان‌نشین در پکن

پس از دو دهه اصلاحات و سیاست درهای باز و تلاش دولت مرکزی چین برای حاکم کردن نظام اقتصاد بازار در این کشور، مسلمانان پکن

- ۱ - یادداشت‌های نگارنده از مصاحبه و مشاهدات عینی؛ پنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی مسلمانان خویی و اسلام در پکن، ص ۱۲۶-۱۲۵.
- ۲ - لین سونگ، اشکال، تفکر و وضعیت مسلمانان در محله نیوجیه در پکن، انتشارات خلق نینگ شیا، ۱۹۹۱م، ص ۱۶۳-۱۶۰.
- ۳ - جیان پنگ وانگ، تشریح واژه‌های اسلامی چین، لندن، انتشارات کروزون، ۲۰۰۱م.
- ۴ - برای ارتباطات تاریخی با سنت‌های اسلامی، رجوع کنید به: جیان پنگ وانگ، مناقشات و مرادفات محله‌های مسلمانان خویی در استان «یون نان» در یک چشم‌انداز تاریخی، استکهلم، انتشارات Almqvist، ۱۹۹۶م، ص ۶۹-۶۵.

نیز تلاش کرده‌اند تا از وضعیت موجود برای توسعه مؤسسات خصوصی خود بهره گرفته، ساختار اقتصادی جامعه مسلمانان را توسعه دهند.

برای نمونه در سال ۱۹۹۰م مسلمانان ساختمان باشکوهی با سبک و سیاق معماری عربی و اسلامی در خیابان مشهور «وانگ فوجینگ» در مرکز شهر پکن که بزرگ‌ترین و مهم‌ترین خیابان تجاری پایتخت است، ایجاد کردند که کاربردهای مختلف تجاری و اداری دارد.^۱

در سال ۱۹۹۱م یک مؤسسه تولید مواد غذایی «حلال» در پکن با یک هزار و ۲۰ کارمند که ۷۵۰ نفر از آنان مسلمان هستند ایجاد شد. این شرکت در زمینه آماده‌سازی، تولید و توزیع اغذیه حلال فعالیت دارد و ۲۰ هزار تن گوشت گاو و گوسفند خام و ۱۵۰۰ تن گوشت پخته مصرفی مسلمانان را تأمین می‌کند. همچنین دولت محلی برای ایجاد سردخانه نگهداری مواد غذایی حلال تولید شده توسط مسلمانان ۱۶ میلیون یوان هزینه کرده است که این سردخانه بزرگ‌ترین و مدرن‌ترین سردخانه در سراسر چین محسوب می‌شود و ظرفیت نگهداری مواد غذایی آن به ۱۵ هزار تن می‌رسد و هر بار قادر به منجمد کردن ۷۵ تن گوشت است.^۲

علاوه بر این بسیاری از محلات اسلامی شهر

پکن مؤسسات بزرگی تأسیس کرده‌اند که عمده کارکنان آنها را مسلمانان تشکیل می‌دهند؛ از جمله می‌توان به جامعه اسلامی «سی هونگ من» در بخش «داشینگ» اشاره کرد که یک شرکت بزرگ صنایع سبک برای تولید لوازم الکتریکی و ساخت لوازم مصرفی مشابه برای مصارف داخلی و صادرات احداث کرده است. مدیر و بخش اعظم کارکنان این مؤسسه مسلمان و بیشتر از مسلمانان خوبی می‌باشند.

در حقیقت این شواهد بیانگر آن است که مسلمانان و شرکتهای اسلامی وابسته به محلات مسلمان‌نشین، به ستون مهم اقتصادی جامعه خود مبدل شده‌اند. درآمد اقتصادی این مؤسسات به آنان امکان می‌دهد ضمن حل مشکلات مسلمانان و کارکنان خود، بخشی از هزینه‌های تعمیر مساجد پایتخت را نیز برعهده گیرند.^۳

در سال ۱۹۹۲م آماری راجع به وضعیت مؤسسات و شرکتهای محلات مسلمان‌نشین پکن تهیه شد که نشان می‌دهد مسلمانان در مجموع ۱۱۲۳ رستوران و مرکز پذیرایی

۱- رجوع کنید به: پنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی

مسلمانان خوبی و اسلام در پکن، ص ۳۰۶.

۲- همان، ص ۱۸۳.

۳- مشاهدات نگارنده در محله شی هونگ من، پکن، ۶

ژوئن ۲۰۰۲م.

خصوصی و مشارکتی در این شهر ایجاد کرده‌اند که این رقم در حال حاضر به بیش از ۲ هزار رستوران و مرکز پذیرایی رسیده است که همگی اغذیه حلال ارائه می‌کنند.^۱

مسلمانان در حوالی شهر پکن مراکزی برای ذبح اسلامی و آماده‌سازی گوشت و فرآوری چرم ایجاد کرده‌اند تا پاسخگوی نیازهای روزمره خود باشند و هر روز بر شمار رستورانها و فروشگاههای اسلامی در پایتخت چین افزوده می‌شود. این در حالی است که مسلمانان علاوه بر اقتصاد در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و مسائل اجتماعی نیز فعالیتهای مؤثری دارند.

برنامه‌های آموزشی مسلمانان در شهر پکن

شهر پکن دارای دو مدرسه رسمی اسلامی است که هدف از تأسیس آنها تربیت و روحانی (آخوند) و امام جماعت برای مساجد و آموزش مطالعات و دروس مذهبی است که به «معهد علوم اسلامی چین» و «معهد علوم اسلامی پکن» معروف هستند.

۱- معهد علوم اسلامی چین

جایگاه این مدرسه در سطح ملی است و هدف از ایجاد آن، تربیت و آموزش روحانیان برای مساجد بزرگ و خدمت در انجمنهای اسلامی چین است. این مدرسه در داخل مجتمع

انجمن اسلامی سراسر چین و در نزدیکی مسجد «نیوجیه» واقع شده است.

مدرسه مذکور در سال ۱۹۵۳م تأسیس شده و بزرگ‌ترین مدرسه در نوع خود در سراسر چین می‌باشد. این مدرسه در سالهای ۱۹۶۶ تا ۱۹۷۶م به مدت یک دهه در دوران انقلاب فرهنگی چین تعطیل و بار دیگر در سال ۱۹۷۹م بازگشایی شد.

دانشجویان و طلاب (خلیفه‌ها) در این مدرسه که بیشتر همانند حوزه‌های اسلامی در کشورهای دیگر می‌باشد، باید برای کسب مقام امامت جماعت چهار سال تحصیل کنند.^۲ این مدرسه همچنین دوره‌های ویژه برای دانشجویان و دوره‌های پیشرفته برای آخوندها به منظور تقویت دانش اسلامی آنان برگزار می‌کند و فارغ‌التحصیلان نیز می‌توانند از برنامه‌های درسی و آموزشی مختلف آن که شامل دوره‌های آموزشی برای اعزام به خارج می‌باشد، استفاده کنند.

تا قبل از سال ۲۰۰۱م این مدرسه فقط یک درس با ۲۵ دانشجو داشت، ولی اخیراً چند کلاس درس دیگر به آن اضافه شده است. در

۱- مصاحبه با آخوند «یانگ جی مین» معاون انجمن

اسلامی پکن، ۱۳ ژوئن ۲۰۰۲م.

۲- تا قبل از سال ۱۹۹۶م تکمیل برنامه تحصیلی پنج سال طول می‌کشید.

یکی از این کلاسها دانشجویان مسلمان خوبی و در کلاسهای دیگر دانشجویانی از سین کیانگ، از اقلیتهای ازبک، قرقیز، تاجیک، سالار و دیگر اقلیتهای مسلمان چین تحصیل می‌کنند.

تازه‌ترین آمار حاکی از آن است که این مدرسه شش کلاس درس، ۱۵۹ دانشجو و ۱۲ استاد و ۲۲ کارمند دارد^۱.

هزینه‌های مدرسه را دولت محلی و بخش دیگری از آن را دانشجویان و کشورهای اسلامی تأمین می‌کنند^۲ و تحصیل در آن اختیاری است. از سال ۱۹۹۷م به دنبال اجرای سیاست اصلاحات، متون آموزشی اسلامی پیشرفته‌تری که از کشورهای اسلامی چون مصر و عربستان سعودی به چین آورده شده در این مدرسه تدریس می‌شود که مطالب آن حاوی دروس قرآنی، احکام عبادی، اخلاق اسلامی، زبان انگلیسی، کامپیوتر، زبان چینی، تاریخ اسلامی، عقاید اسلامی، شریعت، تفسیر قرآنی، حقوق و احکام اسلامی و زبان عربی است. در همین حال دانشجویان باید به هنگام تحصیل، به احکام و وظایف اسلامی مانند خواندن نماز، قرائت قرآن و روزه گرفتن مقید باشند.

در سالهای گذشته این مدرسه شمار زیادی دانشجو تربیت کرده است که در مساجد و مراکز اسلامی سراسر چین مشغول فعالیت و خدمت شده‌اند^۳.

رئیس مدرسه آقای «چین گوانگ یوان» و امام جماعت مسجد مشهور «دونگ سی» پکن و رئیس انجمن اسلامی چین نیز از این مدرسه فارغ‌التحصیل شده‌اند.

۲- معهد علوم اسلامی پکن

تاریخ تأسیس این مدرسه به سال ۱۹۸۲م بازمی‌گردد که برای اولین بار پس از پایان دوران انقلاب فرهنگی چین در مسجد «دونگ سی» پکن با ۲۰ دانشجو دایر شد و دروس عربی، قرآن و دیگر عقاید و فرهنگ اسلامی در آن تدریس گردید.

با وجود این، کلاس مذکور جوابگوی نیاز مسلمانان علاقه‌مند به تحصیل دروس اسلامی نبود تا اینکه در سال ۱۹۸۵م مدرسه اسلامی پکن رسماً در این مسجد تأسیس گردید و

۱- مصاحبه با «چونگ این لین»، مدرس و معلم انجمن اسلامی پکن، ۲۶ فوریه ۲۰۰۳م.

۲- تا قبل از سال ۲۰۰۱م هر دانشجو باید سالانه ۸۰۰ یوان به عنوان شهریه می‌پرداخت و بعد از دو سال این میزان به یکهزار یوان افزایش می‌یافت؛ اما این مبلغ در واقع با تأمین محل اقامت و اعطای یارانه به دانشجو جبران می‌شد.

۳- پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خوبی در پکن، ص ۷۴-۷۳؛ یادداشت‌های نگارنده در مصاحبه با چونگ این لین از انجمن اسلامی پکن، ۲۶ فوریه ۲۰۰۳م.

نخستین گروه از دانشجویان که اکنون به عنوان روحانی مساجد خدمت می‌کنند، در شهریور سال ۱۹۸۷م از آن فارغ‌التحصیل گردیدند. این دانشجویان در این مدت به تحصیل قرآن، حدیث و کلام و زبان عربی اشتغال داشتند و پس از آن از میان ۱۴ دانشجو، ۱۱ نفر به عنوان روحانی به خدمت مساجد درآمدند.

۲۷ اوت ۱۹۸۸م هیأت مدیره معهد علوم اسلامی پکن با ۵۶ عضو ایجاد شد و از مجاری مختلف سرمایه‌هایی برای استمرار و گسترش فعالیتهای آموزشی مدرسه گردآوری گردید.^۱

در نخستین مرحله در همین سال ۳۰ هزار یوان از جوامع اسلامی و مسلمانان پکن گردآوری شد و دومین گروه از دانشجویان فارغ‌التحصیل گردیدند^۲ و ۹ نفر از آنان به عنوان روحانی کار خود را در مساجد آغاز کردند.

اوایل سال ۱۹۹۰م حدود ۱۹ دانشجو در این مدرسه مشغول تحصیل علوم اسلامی شدند و ۸۰ دانشجوی دیگر به یادگیری زبان عربی در سه کلاس جداگانه مبادرت ورزیدند^۳ و به تدریج در سالهای بعد فارغ‌التحصیلان در مراکز اسلامی و مساجد مختلف مشغول به کار شدند. تا قبل از اواسط سال ۱۹۹۷م بیش از ۴۰ خلیفه از این مدرسه فارغ‌التحصیل شده، به عنوان امام جماعت در مساجد مختلف پکن به خدمت گرفته شدند.

با توجه به افزایش تعداد دانشجویان و توسعه نیازهای مدرسه و افزایش کمکهای کشورهای اسلامی، انجمن اسلامی پکن تصمیم گرفت مدرسه را به مکانی جدید منتقل نماید. اکنون این مدرسه در کنار مسجد «تیان چیائو» در نزدیکی معبد آسمانی در مرکز شهر پکن دارای ساختمان خاص خود می‌باشد.

برای این منظور بانک توسعه اسلامی عربستان سعودی ۹۰ هزار دلار و دولت محلی پکن ۶ میلیون یوان اختصاص دادند. ساختمان جدید مدرسه و کلاسهای آن در فضایی به مساحت ۶ هزار و ۵۰۰ متر مربع احداث شده و یک سالن نماز، وضوخانه، سالن غذاخوری، اتاق مباحثه و خوابگاه دانشجویی در آن در نظر گرفته شده است. تاکنون حدود ۶۳ دانشجو از این مدرسه جدید فارغ‌التحصیل گردیده و در سمتهای مختلف امام جماعت و... در مساجد پکن مشغول خدمت شده‌اند^۴. هفتاد درصد از مباحث و دروس ارائه شده در این مدرسه مربوط به مسائل اسلامی و زبان عربی است و موضوعات مختلفی چون آموزش عقاید، احکام

۱ - پنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی مسلمانان خوبی و

اسلام در پکن، ص ۳۰۹.

۲ - همان، ص ۳۱۰.

۳ - همان، ص ۳۹.

۴ - همان، ص ۷۶.

و قرآن، زبان عربی، علوم عربی، حدیث و فقه، ادبیات چینی و آشنایی با ادیان را شامل می‌شود.^۱ بر اساس آخرین بررسی انجام شده هم اکنون مدرسه دارای ۱۵۰ دانشجوی ۲۰ استان و منطقه خودمختار چین است.

بجز دانشجویان شماری از مسلمانانی که در نزدیکی محل مدرسه سکونت دارند، نمازهای پنج‌گانه را در این مدرسه به جا می‌آورند. این مدرسه دارای وضوخانه و نمازخانه است.^۲ پکن دارای دهها مسجد در مرکز و حاشیه‌های شهر است که روحانیان و خلیفه‌های خود را از همین مدارس انتخاب می‌کنند.

وضعیت اجتماعی محله‌های مسلمان‌نشین در پکن

در سال ۱۹۷۹م انجمن اسلامی شهر پکن ایجادگردید^۳ و از سال ۱۹۸۶م تاکنون نزدیک به بیست ناحیه و بخش مسلمان‌نشین در پکن اقدام به تأسیس انجمن اسلامی مربوط به خود نموده‌اند. همچنین برای مدیریت بر وضعیت مسلمانان و مساعدت به آنان نیز اداره ویژه مسلمانان و دفاتر خدماتی ویژه کفن و دفن مسلمانان در پکن احداث شده است. همچنین قبرستانهایی برای مسلمانان در منطقه‌های «لوچینگ» (Lujing)، «لوگوچیانو» (Lu) «گوقیو» (gouqiao) و شی بی‌وانگ (Xi Bei Wang)

ایجاد شده است.^۴

۱- محله مسلمان‌نشین منطقه شووان وو

محله اسلامی خیابان نیوجیه. این ناحیه دارای ۴۰ هزار مسلمان است و بزرگ‌ترین منطقه مسکونی مسلمانان در پکن به حساب می‌آید. مرکز این جامعه و ناحیه، مسجد «نیوجیه» است که قدیم‌ترین و بزرگ‌ترین مسجد شهر با فضای به مساحت ۶ هزار متر مربع زمین و ۵ هزار متر مربع ساختمان می‌باشد. طبق یادداشتهای تاریخی موجود، این مسجد در سال ۹۹۶م پس از میلاد با تلفیقی از معماری چینی و اسلامی ساخته شده، دارای نمازخانه بزرگی به وسعت ۶۰۰ متر مربع است که یک هزار نمازگزار را در آن واحد در خود جای می‌دهد. در محراب مسجد کنده‌کاریهایی به خط کوفی و آیات قرآنی مشاهده می‌شود و راهروهای آن با خطوط پارسی و چینی تزیین شده، مسجد دارای یک ماذنه است.

در حیاط پشت مسجد دو آرامگاه متعلق به

۱- همان، ص ۳۹.

۲- یادداشتهای نگارنده، مدرسه پکن و مسجد تیان

چیائو، ۱۲ مه ۲۰۰۲م.

۳- پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خوبی در

پکن، ص ۲۶۹-۲۶۶.

۴- همان، ص ۵.

دو شیخ بزرگوار از بخارا و قزوین از ایران وجود دارد که مربوط به دوران سلسله «یوان» در قرن سیزدهم است. مسجد نیوجیه یک بنای تاریخی برای بازدید جهانگردان محسوب می‌شود و در جشنواره‌ها و اعیاد اسلامی هزاران مسلمان در آن گرد هم می‌آیند.

از دید مسلمانان این محله، سنتهای اسلامی بخش مهمی از زندگی آنان است. این محله دارای مدارس ابتدایی و متوسطه برای کودکان، نوجوانان و جوانان است. در این خیابان همچنین یک بیمارستان مخصوص مسلمانان در یازده طبقه با یازده هزار متر مربع وسعت وجود دارد. بیمارستان ۲۵۰ تختخوابی است و روزانه ۱۵۰۰ بیمار می‌توانند برای درمان به آنجا مراجعه کنند. تمامی تجهیزات جدید و مدرن و رایانه‌ای در این بیمارستان نصب گردیده است.^۱ رستورانهای اسلامی، ساختمانهایی با گنبدهای سبز متعلق به انجمن اسلامی، کتابفروشی، مدرسه و فروشگاه اسلامی از دیگر بناهای موجود در این خیابان هستند.

برآوردها نشان می‌دهد که در دو دهه گذشته وضعیت اقتصادی مسلمانان این محله اسلامی به مراتب بهبود یافته است.

البته بسیاری از مسلمانان این محله تجارت می‌کنند و یک فروشگاه بزرگ اسلامی (سوپرمارکت) خصوصی با مساعدت جامعه اسلامی در این ناحیه در سال جاری میلادی

ایجاد شده که ماهانه ۱۰۰ هزار نفر از آن خرید می‌کنند. سود این فروشگاه در اولین ماه سال جاری میلادی به یک میلیون یوان رسید.^۲

۲- محله مسلمان‌نشین «تیائوجو»

مسجد تیائوجو در این منطقه واقع شده که دارای حدود ۸۰۰ خانوار مسلمان و ۲۲۸۲ نفر جمعیت و دو روحانی و دو خادم است که در مسجد «تیائوجو» خدمت می‌کنند. مسجد دارای نمازخانه جداگانه برای زنان و مردان و فروشگاه عرضه محصولات و اقلام فرهنگی اسلامی، مهد کودک و محل صرف نوشیدنی و فروش طعام حلال است و درآمد خالص سالانه آن از طریق اجاره برخی اموال غیر منقول به ۱۰ هزار یوان می‌رسد که صرف نوسازی مسجد می‌شود.

۳- ناحیه مسلمان‌نشین «چائویانگ»

چائویانگ یکی از بزرگ‌ترین مراکز مسلمان‌نشین خویی در پکن با ۱۰ هزار و ۹۷۶ نفر جمعیت است که ۲ هزار خانوار با ۶ هزار و ۳۴۹ نفر جمعیت از اقلیت خویی در آن ساکن هستند.

۱- مصاحبه با یای زنگ فو، محله نیوجیه، ۲۶ فوریه ۲۰۰۳م.

۲- پنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی مسلمانان خویی و اسلام در پکن، ص ۱۰۵-۱۰۴.

۴- محله مسلمان‌نشین «گوانگ جوانگ»

مسجد «گوانگ جوانگ» حدود ۱۰۰ سال قدمت دارد و ۱۰ خانوار با ۳۰۰ مسلمان خوبی در این محله اسلامی زندگی می‌کنند.

مسجد دارای یک مدرسه برای کودکان مسلمان اقلیت خوبی و یک صندوق خیریه با ۲۰ هزار یوان کمک سالانه از سوی هیأت مدیره محله اسلامی بالی جوانگ می‌باشد. برگزاری مراسم ویژه با حضور زنان مسلمان و «عید فاطمه» مراسم سالگرد تولد حضرت فاطمه زهرا علیها السلام از دیگر فعالیتهای مسجد محسوب می‌شود که صدها نفر در آن حضور می‌یابند و در ششمین ماه تقویم اسلامی برگزار می‌گردد. در این ایام زنان مسلمان خوبی و امام جماعت مبالغی برای تأمین غذا اهدا می‌کنند، نماز به جای می‌آورند، قرآن تلاوت می‌کنند و داستان زندگی حضرت فاطمه توسط یک طلبه زن برای خانمها تشریح می‌گردد.

۵- ناحیه مسلمان‌نشین «دونگ چنگ»

مسجد معروف «دونگ سی» در این ناحیه واقع است و محل استقرار انجمن اسلامی شهر پکن می‌باشد. این مسجد با معماری کهن ۵۵۰ سال قدمت دارد. مسجد از دو صحن و اتاقهای جانبی تشکیل شده، ۵۰۰ نفر می‌توانند همزمان در آن نماز به جای آورند. در این مسجد، یک

قرآن خطی با ۷۰۰ سال قدمت نگهداری می‌شود و دارای کتابخانه‌ای با صدها جلد کتاب است که از سال ۱۹۳۰م در آن نگهداری می‌گردد و اهدایی کشور مصر است^۱. در این مسجد یک مهد کودک برای نگهداری کودکان مسلمان بنا شده که یکهزار و ۱۵۷ متر مربع مساحت دارد و در سال ۱۹۸۶م بنا گردیده، از موقوفات مسجد به‌شمار می‌آید.

۶- ناحیه مسلمان‌نشین «شی چنگ»

مسجد «جینگ شی فانگ» با ۷۰۰ سال قدمت یکی از قدیم‌ترین مساجد پایتخت چین به‌شمار می‌رود. مسجد دارای یک سنگ نبشته به زبان عربی است که نشان می‌دهد در گذشته مسجد در واقع یک مدرسه آموزش دروس اسلامی بوده است. در حوالی آن ۲ هزار و ۵۰۰ خانوار اقلیت خوبی با ۱۱ هزار جمعیت زندگی می‌کنند و سه روحانی در خدمت مسجد هستند که یکی از آنها وظیفه تدریس را برعهده دارد. «خلیفه» نیز در خدمت مسجد می‌باشد.

۷- ناحیه مسلمان‌نشین «چونگ ون»

این مسجد یکی از کهن‌ترین مساجد پکن است و ساخت آن به دوران حکمرانی سلسله «مینگ» (قرن ۱۴ تا ۱۷) باز می‌گردد. چندین

۱- بنگ نیان، مجموعه آثار تاریخی مسلمانان خوبی و اسلام در پکن، ص ۲۷۱.

لوح یادبود سنگی با کنده‌کاریهای تاریخی در آن نصب شده، سالن نمازخانه گنجایش ۵۰۰ نفر را دارد. انجمن اسلامی ناحیه «چونگ ون» در این مسجد قرار دارد. مسجد دارای املاک و مستغلاتی است که از اجاره آن در سال ۱۰ هزار یوان به دست می‌آید و این مبلغ صرف هزینه‌های روزانه مسجد می‌گردد. مسجد مذکور یک شرکت تجاری «مسلمانان» برای فعالیتهای تجاری و اقتصادی ایجاد کرده است. همچنین دو میلیون یوان صرف ساخت یک مهد کودک اسلامی نموده است که از بهترین مهدهای کودک در پایتخت چین محسوب می‌شود.^۱

مسلمانان، جامعه و دولت

۱- رابطه مسلمانان و غیر مسلمانان

اگر برای نمونه رابطه مسلمانان «خویی» محله شی هوی هوی را در نظر بگیریم، می‌توان گفت که رابطه بین آنان و غیر مسلمانان در مجموع بسیار خوب است. برای نمونه خانواده‌های چینی برای مراسم خاصی چون ازدواج از مسلمانان نیز دعوت به عمل می‌آورند و با پخت طعام اسلامی حلال از آنان پذیرایی می‌کنند. چنینها نیز برای موارد خاص همچون برگزاری مراسم اعیاد اسلامی به مساجد کمک می‌کنند و در مقابل، در صورت پیش آمدن مشکلی برای غیر مسلمانان، خویی‌ها به آنان

مساعدت می‌کنند.^۲ در برخی محله‌های اسلامی حتی غیر مسلمانان رغبتی به خوردن گوشت خوک ندارند که برای نمونه می‌توان به محله «جانگ جیاوان» اشاره کرد. علت این امر نفوذ فرهنگی و آگاهیهای مذهبی مسلمانان در زندگی اجتماعی آنان است.^۳

بسیاری از مسلمانان در محله‌های اسلامی شهر پکن با غیر مسلمانان وصلت می‌کنند و در شادی و غم یکدیگر شریک‌اند. دختر غیر مسلمان با پسر مسلمان و بالعکس می‌توانند به عقد یکدیگر درآیند، اما به شرط اینکه دختر یا پسر غیر مسلمان قبل از ازدواج مسلمان شوند و قواعد و مقررات شرع اسلام را مراعات کرده، برخی از اطلاعات اسلامی لازم و قرآن را فراگیرند. این گونه ازدواجها غالباً در مسجد انجام می‌شود و صیغه عقد را روحانی و امام مسجد می‌خواند.

در ایام مذهبی و اعیاد نیز گاه مسلمانان از غیر مسلمانان با غذا پذیرایی می‌کنند و برابری

۱- پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خویی در

پکن، ص ۳۸.

۲- یادداشتهای نگارنده، محله اسلامی شی خویی،

ناحیه چائویانگ، ۲۶-۱۹ مه ۲۰۰۲م.

۳- مصاحبه آقای «لین» تاجر اهل استان جه جیانگ که

در محله اسلامی جانگ جیاوان زندگی می‌کند،

ناحیه تونگ جو، ۱۹ مه ۲۰۰۲م.

بین آنان کاملاً مشاهده می‌شود. این وضعیت در بسیاری از محله‌ها چون «مادیان»، «های دیان»، «چانگ اینگ» و «نیوجیه» نیز وجود دارد.^۱

با این حال در برخی از موارد مسلمانان از خوردن یا آویختن گوشت خوک توسط غیرمسلمانان در نزدیکی مغازه‌ها و اطراف مساجد انتقاد کرده، در مواردی به درگیری بین آنان و غیرمسلمانان می‌انجامد و در صورتی که موضوع با مداخله مناسب دولت پایان نیابد، ممکن است وضعیت جدی و بحرانی شده، به خشونت گراید.

در مجموع روابط مسلمانان و غیرمسلمانان بر اساس برابری و دوستی است و اغلب آنان به صورت مشترک درصدد توسعه اقتصادی و بهبود زندگی اجتماعی خود و کشورشان هستند.

۲- رابطه محله‌های مسلمان‌نشین و مسلمانان

با دولت محلی شهر پکن

دولت محلی پکن همچون نقاط دیگر چین در حال اجرای برنامه‌هایی جهت بهبود وضعیت اقتصادی و ارتقای استاندارد زندگی و آموزش اقلیتها از جمله اقلیتهای مسلمان است. این برنامه به ویژه زمینه‌های اقتصادی و آموزشی اقلیتها را شامل می‌شود و اجرای آن در مورد اقلیتهای مسلمان و غیرمسلمان یکسان است.

با اجرای همین تدابیر و برنامه‌ها در شهر پکن

تاکنون ۸ هزار جوان دانش‌آموز مسلمان فارغ‌التحصیل دبیرستانها بین سالهای ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۷م^۲ با ورود به دانشکده‌ها و دانشگاهها مشغول تحصیل شده‌اند. همچنین در سال ۱۹۸۵م بر اساس سهمیه اختصاص داده شده به مسلمانان ۱۵۴۳ دانشجوی مسلمان از دانشگاه فارغ‌التحصیل شده، یا ادامه تحصیل می‌دادند و حدود ۳۴ هزار و ۸۱۰ نفر از دبیرستانها فارغ‌التحصیل شدند. طبق آمار سال ۲۰۰۲م در شهر پکن جمعاً ۳۸۵۷۶ نفر دانشجوی مسلمان در مقطع لیسانس مشغول تحصیل و یا فارغ‌التحصیل شده بودند. در حال حاضر در پکن ۱۷۶۶ مسلمان ساکن این شهر دارای تحصیلات دانشگاهی در مقطع کارشناسی ارشد هستند.^۳

همچنین بر اساس آمار سال ۱۹۹۸م دولت محلی شهر پکن ۴۳ مدرسه ویژه برای دانش‌آموزان اقلیتهای مختلف اختصاص داده است که ۳۲ باب از آنها ویژه مسلمانان در نظر گرفته شده و اداره آنان هم بر عهده مسلمانان و

۱- یادداشتهای نگارنده در مساجد مختلف پکن،

آوریل - ژوئیه ۲۰۰۲م.

۲- پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خوبی در پکن، ص ۳۷.

۳- داده‌های سرشماری جمعیت پکن سال ۲۰۰۰م، چاپ اداره سرشماری پنجم جمعیت و اداره آمار پکن، ص ۲۱۷-۲۱۰.

معلمان خوبی است. در حوالی سال ۱۹۹۸م حدود ۳۰ مهد کودک ویژه مسلمانان فعالیت می‌کرد که در این مهدهای کودک ۳۱۷۰ کودک مسلمان دوره‌های آموزشی و تفریحی می‌گذراندند^۱.

به رغم این تلاشها و حضور مسلمانان در امور مختلف شهری، همچون گذشته مشکلاتی در رابطه بین مسلمانان و دولت محلی پکن وجود دارد؛ برای نمونه در سال ۲۰۰۰م مسلمانان محله «شوئه جیاینگ» پکن به دلیل عدم برخورد مناسب دولت برای حل اختلاف مسلمانان و غیر مسلمانان در استان «شاندونگ» در شرق چین، در شهر دست به تظاهرات اعتراضات گسترده‌ای زدند. علت درگیری در شاندونگ آویختن تابلویی بر سر در یک مغازه چینی با عنوان «گوشت خوک اسلامی» در بخش یانگ شین (Yang xin) بود که خشم مسلمانان منطقه را برانگیخت و پلیس نیز در حل آن کوتاهی نمود. در درگیری شاندونگ شش تن از مسلمانان از اهالی روستای «منگ چون» (Menhcun) کشته شدند. مسلمانان محله «شوئه جیانگ» پکن به دلیل همین درگیری و برای تحت فشار قرار دادن مقامات محلی برای حل و فصل قضیه یک بزرگراه را مسدود کردند و پس از آن نیز از سرنوشت امام مسجد این محله اطلاعی در دسترس نیست^۲.

این مسئله نشان می‌دهد که ارتباط مسلمانان با یکدیگر در سراسر چین عمیق و ناگسستنی است. حتی در پکن تحت کنترل دولت مرکزی ممکن است اعتراضاتی از این قبیل صورت گیرد. با این حال مسلمانان پکن نسبت به مسلمانان مناطق دیگر بیشتر به منافع خصوصی و شخصی خود توجه دارند و ترجیح می‌دهند چندان در مسائل سیاسی مداخله نکنند.

مسلمانان و ارتباط با جهان اسلام

۱- مرادوات دوستانه مسلمانان

با کشورهای اسلامی

پس از اجرای اصلاحات و درهای باز در اوایل سالهای دهه ۸۰، مسلمانان پکن نیز توانستند مرادوات دوستانه خود را با دیگر کشورهای اسلامی بهبود بخشیده، افزایش دهند. بین سالهای ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۵م مساجد «نیوجیه»، «دونگ سی»، «شیاپو»، «چانگ اینگ»، «ارلی جوانگ» و مسجد «هایدین» پذیرای بیش از ۱۰۰ هزار مسلمان از کشورهای اسلامی آسیایی، افریقایی، خاورمیانه و مسلمانان مناطق هنگ کنگ، ماکائو و تایوان بوده‌اند و رهبران مسلمانان

۱- پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خوبی در

پکن، ص ۳۷.

۲- یادداشتهای نگارنده، محله اسلامی شوئه جیاینگ،

بخش داشینگ، ۱۴ ژوئن ۲۰۰۲م.

و رؤسای انجمن اسلامی پکن چون «آن سی وی»، «شی کان بین» و «چن گوانگ یوان» در رأس هیأت‌هایی از کشورهای عربستان سعودی، ایران، اردن، مصر، سودان، مراکش، الجزایر، سوریه، پاکستان، تونس، یمن، اندونزی، سنگاپور، کره جنوبی، ژاپن، امارات متحده عربی، عمان، مالزی، لیبی، ترکیه، جمهوری‌های آسیای مرکزی، کویت، آمریکا و مناطق هنگ کنگ و ماکائو دیدار کرده و پذیرای هم‌تایان خود از این کشورها و مناطق بودند که در نتیجه این مراودات و تبادلات، مناسبات دوستانه دوجانبه تقویت شده است.^۱

همچنین بسیاری از مسلمانان و کودکان آنان برای تحصیل دروس اسلامی و دینی روانه برخی از کشورهای مسلمان شده، در امور تجاری نیز با آن کشورها به مبادله می‌پردازند. روابط تجاری مسلمانان چین به ویژه با کشورهای هم‌مرز و همسایه چین و کشورهای مسلمان آسیای جنوب شرق و مرکزی افزایش یافته است.

۲- تعامل مسلمانان با

مسائل سیاسی بین‌المللی

مسلمانان چین احساس خاصی نسبت به برادران مسلمان خود در دیگر نقاط جهان دارند، به ویژه در مورد مسائل سیاسی بین‌المللی همواره در کنار دیگر مسلمانان جهان ایستاده و با

آنان همکاری و همدردی کرده‌اند. بسیاری از ائمه جمعه و جماعات مساجد پکن مانند «جانگ جیاون» و «تونگ جو» بمباران افغانستان توسط آمریکا و انگلیس را محکوم کرده، با آنان ابراز مخالفت کردند.

آنان به هیچ وجه علاقه‌ای به فرهنگ غربی ندارند و از آن بیزاری می‌جویند و بسیاری از مسلمانان چین و از جمله مسلمانان پکن که در اطراف مساجد بزرگ زندگی می‌کنند، هرگز به تماشای برنامه‌ها و فیلم‌های تلویزیونی غربی مبادرت نمی‌ورزند. آنان این گونه برنامه‌ها را غیراسلامی می‌دانند و نمی‌خواهند چنین فرهنگ بیگانه‌ای در فرهنگ مذهبی آنان نفوذ کنند.^۲

مسلمانان چین مانند خوبی‌ها همچنین سعی می‌کنند از آداب و رسوم نژاد «هان» اصلی‌ترین نژاد چین دوری کنند و در پکن مسلمانان به شدت اسرائیل را به دلیل اشغال فلسطین محکوم کرده، از مبارزه فلسطینیان با اسرائیل حمایت به عمل می‌آورند. آنان سیاست‌های خصمانه آمریکا در قبال عراق را

۱- پنگ نیان، مجموعه مقالات سمپوزیوم ملیت خوبی در

پکن، ص ۵۷.

۲- مصاحبه با خلیفه‌ها در مسجد جانگ جیاوان، پکن،

۱۹ مه ۲۰۰۲م.

محکوم نموده^۱ با دنیای اسلام و مسلمانان همدردی می‌نمایند.

آینده اسلام در پکن

فرصتهای ایجاد شده برای مسلمان پکن موجب تغییراتی در نگرش آنان نسبت به آینده شده که این تحولات چندین دلیل دارد؛ اولاً سیاست دولت محلی پکن در دادن امتیازهای ویژه به مسلمانان قطعاً ادامه خواهد داشت و هیچ نشانه‌ای از تغییر احتمالی در جهت‌گیریهای سیاسی تاریخی بر جای مانده از دورانهای مختلف چین وجود ندارد. این روند در طول تاریخ چین ادامه داشته و به رغم تغییر امپراتوران، مسلمانان پکن به ویژه اقلیت خوبی همچنان از آزادی عبادات دینی و مذهبی برخوردار بوده و خواهند بود و جوامع و محله‌های اسلامی همچون گذشته با ساختار نظام مذهبی، آموزش و پرورش اسلامی، مدیریت مساجد و ارتباطات داخلی و خارجی به حیات خود ادامه خواهند داد. به احتمال قوی دولت تلاش خواهد کرد تا همگامی با جامعه اسلامی را در اصول سیاسی خود حفظ کرده، آن را تقویت نماید.

ثانیاً روند اصلاحات و سیاست درهای باز چین ادامه خواهد یافت و مسلمانان پکن نیز با استفاده از این فرصتها و زمینه‌ها و با برخورداری

از سنتها و ارزشهای اسلامی خود در زمینه تجارت و مبادلات بازرگانی، هر چه بیشتر در اقتصاد اجتماعی بازار نقش‌آفرینی خواهند کرد و به موقعیتهای بهتری دست خواهند یافت و مسلمانان و محله‌های مسلمان‌نشین بیش از گذشته زیرساختهای اقتصادی خود را تقویت خواهند کرد؛ زیرا مسلمانان نسبت به چینها از تعامل و تساهل و خود آگاهیهای بیشتری برخوردار هستند. بنابراین بافت اجتماعی مسلمانان پکن در آینده مسیر آزادسازی اقتصادی چین، بیش از پیش توسعه یافته و همبستگی آنان با پیوستن چین به سازمان تجارت جهانی گسترش خواهد یافت.

اسلام و مسلمانان در پکن توانایی بهره‌گیری از عنصر زمان برای ساخت آینده مطلوب را دارند، اما همواره نگران مشکلات سیاسی هستند که می‌تواند بحرانی جدی برای آنان و کشورشان به وجود بیاورد. آنان چنین بحرانهایی را در گذشته نیز تجربه کرده‌اند.

①

۱ - یادداشتهای نگارنده در مسجد نیوجیه، فوریه ۲۰۰۲م و مدرسه اسلامی پکن، ۲ مه ۲۰۰۲م.